

UPPSALA
UNIVERSITET

Dnr JURFAK 2018/55

Riktlinjer för ansökan om etikprövning

Juridiska fakulteten

Fastställd av Juridiska fakultetsnämnden 2018-08-31
Reviderad 2021-02-18

Juridiska fakultetens riktlinjer

- Forskning vid Juridiska fakulteten ska bedrivas i enlighet med lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen) och Överklagandenämnden för etikprövnings (ÖNEP, tidigare Centrala etikprövningsnämnden CEPN) praxis
- Disputerade forskare som avser att bedriva forskning vid Juridiska fakulteten ska göra en bedömning av om forskningen är tillståndspliktig eller inte.
- Ansökan om etikprövning ska ske före det att forskning som innefattar behandling av känsliga personuppgifter påbörjas.
- Råder det osäkerhet om planerad forskning är tillståndspliktig ska ansvarig forskare kontakta forskningsutskottet.
- Huvudhandledaren är ansvarig för att doktorandprojekt tillståndsprövas när så krävs enligt etikprövningslagen och den praxis som utvecklats av CEPN och ÖNEP.
- Vad gäller doktorandprojekt ska ansökan om etikprövning lämnas in efter antagning till forskarutbildningen men före forskningsprojektets start.
- Om en doktorand byter huvudhandledare i fråga om ett projekt som har etikprövats ska en så kallad ändringsansökan lämnas in till Etikprövningsmyndigheten.
- Kostnader för ansökan om etikprövning för forskning som utförs av tillsvidareanställd personal och doktorander bärs av Juridiska institutionen, eller annan forskningsfinansiär.
- Kostnader för eventuell etikprövning ska inkluderas i budgeten vid ansökan om externa forskningsmedel.

Tillståndspliktig forskning enligt lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor

Enligt lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen) får *forskning* som innefattar *behandling* av *känsliga personuppgifter*, dvs. ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap av fackförening, hälsa och sexualliv, eller personuppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden, utföras enbart om den har godkänts vid en etikprövning (6 § etikprövningslagen).

Med *forskning* avses enligt etikprövningslagen vetenskapligt experimentellt eller teoretiskt arbete eller vetenskapliga studier genom observation, om arbetet eller studierna görs för att hämta in ny kunskap, och utvecklingsarbete på vetenskaplig grund, dock inte sådant arbete eller sådana studier som utförs endast inom ramen för högskoleutbildning på grundnivå eller på avancerad nivå (2 § 2 st. etikprövningslagen). Såväl grundforskning som experimentell forskning inkluderas. Att arbetet ska ske på ett *vetenskapligt* sätt innebär enligt förarbetena att ”arbetet ska vara del av en kunskapsprocess där kunskap systematiseras och struktureras genom teoriutveckling och tillämpning av metodiska arbetsredskap”.¹ Om studien kommer att publiceras i ett vetenskapligt sammanhang eller utgöra del av en avhandling utgör den forskning så som begreppet definierats i lagen och tolkats av CEPN och ÖNEP.

Med *behandling* av personuppgifter avses sådan behandling som anges i artikel 4.2 i dataskyddsförordningen (GDPR, EU2016/679) (2 § 5 st. etikprövningslagen),² dvs. en åtgärd eller kombination av åtgärder beträffande personuppgifter eller uppsättningar av personuppgifter, oberoende av om de utförs automatiserat eller ej, såsom insamling, registrering, organisering, strukturering, lagring, bearbetning eller ändring, framtagning, läsning, användning, utlämning genom överföring, spridning eller tillhandahållande på annat sätt, justering eller sammanförande, begränsning, radering eller förstöring.

Ansökan om etikprövning ska göras av *forskningshuvudmannen* (3 § etikprövningslagen). Forskningshuvudmannen är Uppsala universitet, som i här förekommande fall företräds av prefekten för Juridiska institutionen.

Beslut som går sökanden emot kan överklagas av forskningshuvudmannen hos Överklagandenämnden för etikprövning (ÖNEP).

¹ Prop. 2007/08:44 sida 51

² Tidigare 3 § personuppgiftslagen (1998:204). PUL upphörde att gälla den 25 maj 2018. Se istället definitionen av behandling i GDPR art. 4.2, 9 och 10. Se även Prop. 2007/08:44 sida 51.

Den som uppsåtligt bryter mot 6 § 1 eller 2 st. etikprovningsslagen kan dömas till böter eller fängelse i högst två år (38 § 1 st. etikprovningsslagen). Om gärningen begås av grov oaktsamhet döms istället till böter eller fängelse i högst sex månader (38 § 2 st. etikprovningsslagen).³

Riktlinjer för hur en ansökan ska utformas, blanketter m.m. finns att tillgå på Etikprovningssmyndighetens hemsida, <https://etikprovningssmyndigheten.se/> och hos ÖNEP:s hemsida, <https://www.onep.se/start/>

Särskilt om rättsvetenskaplig forskning och etikprovning

Enligt CEPNS:s (numera ÖNEP) praxis är etikprovningsslagen tillämplig på rättsvetenskaplig forskning.

Rättsvetenskaplig forskning som faller inom etikprovningsslagens tillämpningsområde är tillståndspliktig och ska etikprovras. Frågan huruvida traditionell rättsdogmatisk forskning som i huvudsak bygger på offentligt material omfattas av etikprovningsslagen har ägnats stor uppmärksamhet inom forskarvärlden.⁴ Frågan är under utredning. Flera författare har framhållit att ett krav på etikprovning av rättsdogmatisk forskning kan strida mot grundlagen. En bedömning måste göras i det enskilda fallet.

I två vägledande avgöranden har den tidigare överklagandeinstansen CEPN tagit ställning till om rättsvetenskaplig forskning som bygger på rättsfallsundersökningar är tillståndspliktig.

I det första fallet⁵ skulle rättsfallen hämtas från Infotorg. Avgörandena skulle läsas direkt på skärmen och inte sparas ner på en hårddisk. Citat ur domarna skulle redovisas med angivande av målnummer som referens. Sökanden gjorde gällande att traditionell rättsvetenskaplig analys av domskäl i brottmålsdomar faller utanför etikprovningsslagen med hänvisning till offentlighetsprincipen. I sitt beslut gjorde CEPN skillnad mellan att ta del av allmänna handlingar och att använda information ur allmänna handlingar i forskning. CEPN menar att etikprovningsslagen inte begränsar rätten att ta del av allmänna handlingar. Vidare fann CEPN att citat ur domar tillsammans med

³ Se Uppsala universitets riktlinjer (UFV 2019/1612) vad gäller underlåtelsen att följa vedertagna rekommendationer om inhämtande av tillstånd från berörda myndigheter.

⁴ Se t ex. V. Persson, Grundlagsstridigt krav på etikprovning?, FT 2015 s. 603–627; densamme Etikprovning av rättsvetenskap, i Festskrift till Wiweka Warnling Conradsson, Stockholm 2019 s. 317–332; I. Cameron, Etikprovning av rättsdogmatisk forskning, FT 2019 s. 31–47.

⁵ Dnr Ö 14-2015.

målnummer utgör behandling av personuppgifter och att etikprövningslagen därmed är tillämplig.

Det andra fallet⁶ behandlade forskning inom medicinsk rätt. Syftet med forskningen var att klargöra innebörden av begreppet ”vetenskap och beprövad erfarenhet” för att kunna utveckla en modell för rättslig bedömning av medicinsk evidens. Ansökan avsåg analys av domar (inkl. domar från prejudicerande instanser) och andra myndighetsbeslut. Ansökan avsåg enbart offentligt material. Sökanden gjorde gällande att rättsvetenskaplig analys av prejudicerande och publicerade avgöranden från högsta instanser inte kan anses tillståndspliktig även om känsliga personuppgifter förekommer i de avgöranden som behandlas. CEPN fann att analysen var tillståndspliktig i sin helhet.

⁶ Dnr Ö 30-2015.